

שיעור י: שיטתו של רמב"ם במצוות ספירת העמר

Session #10: Rambam's Approach to Sefirat Ha'Omer

(1) ויקרא כג:טו-טז

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפֶה
שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּהִינָה:
עַד מַמְחֲרַת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם
וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:

(2) מנחות סו ע"א

אמר אביי: מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי.

רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי.

אמימר מני יומי ולא מני שבועי, אמר: זכר למקדש הוא.

(3) תוספות מנחות ס"ו ע"א

זכר למקדש הוא – נראה דבספק חשיכה יכול לברך ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון שהוא ספיקא דרבנן

(4) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קסא

והמצוה הקס"א היא שצונו לספור מקצירת העומר תשעה וארבעים יום והוא אמרו יתעלה (אמור כג) וספרתם לכם ממחרת השבת. ודע כי כמו שנתחייבו בית דין למנות שנות יובל שנה שנה ושמיטה שמיטה כמו שבארנו במה שקדם (מ' קמ) כך חייב כל אחד ואחד ממנו למנות ימי העומר יום יום ושבוע שבוע. שהוא אמר (שם) תספרו חמשים יום ואמר (ס"פ ראה) שבעה שבועות תספור לך. וכמו שמנין השנים והשמיטים מצוה אחת כמו שבארנו (שם) כן ספירת העומר מצוה אחת. וכן מנה אותם כל מי שקדמנו מצוה אחת. והאמת מה שעשו בזה. ואל יטעך אמרם (מנחו' סו א) מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי ותחשוב שהן שתי מצוות. כי כל חלק וחלק מחלקי אי זה מצוה שיהיו לה חלקים מצוה לעשות החלק ההוא ממנה. ואמנם היו שתי מצוות אילו אמרו מנין הימים מצוה ומנין השבועות מצוה. וזה מה שלא ייעלם למי שיטעם הדבור. כי אתה כשאתאמר חובה לעשות כך וכך הנה לא יתחייב מזה המאמר שהפעולה ההיא מצוה בפני עצמה. והראיה הברורה על זה היותנו מונים השבועות גם כן בכל לילה באמרנו שהם כך וכך שבועות וכך וכך ימים. ואילו היו השבועות מצוה בפני עצמה לא היינו מסדרין מנינם כי אם בלילי השבועות לבד והיינו אומרים שתי ברכות אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת ימי העומר ועל ספירת שבועי העומר. ואין הדבר כן, אבל המצוה היא ספירת העומר ימיו ושבועותיו כמו שתקנו. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה:

(5) ספר יראים עמוד ו', איסורים שרע לשמים ולא לבריות, ו'ו הרביעי - הק

חייבי עשה שמנה עשר. ק"ש. וברכת המזון. תלמוד. מאה ברכות בכל יום. ללמוד וללמד. לשמור ולעשות. ושננתם לבניך. קביעת ר"ח. חישוב תקופות. ספירת העומר. י"ח ימים ולילה אחד לגמור את ההלל. וידוי יוהכ"פ. וידוי מעשר.

מקרא בכורים. קריאת מלך. להשבע בשם. מקרא מגילה. ברכת כהנים:

(6) ספר החינוך מצוה שו

ונוהגת מצות ספירת העומר מדאורייתא בכל מקום בזכרים, **בזמן הבית שיש שם עומר**, ומדרבנן בכל מקום ואפילו היום שאין עומר קרב בעוונותינו. ועובר על זה ולא ספר ימים אלו בזמן הבית ביטל עשה.

(7) ר"ן על ר"ף פסחים כ"ח

ורוב מפרשים מסכימים **דספירת העומר עכשיו דליכא הבאה ולא קרבן אינה אלא מדרבנן** בעלמא זכר למקדש כדאמר אמימר התם זכר למקדש בעלמא הוא:

(8) ראב"ה חלק ב - מסכת פסחים סימן תקכו

וכיון דספירה דאורייתא היא אזלינן לחומרא

(9) רבינו ירוחם - תולדות אדם וחווה נתיב ה חלק ד

ליל שני של פסח מברכין **אק"בו על ספירת העומר** ותמה הוא שהיה לו לומר על ספירת הימים כי ספירת העומר אינו שום דבר וה"ל לומר על ספירה לעומר או על ספירת הימים ועוד למה אין מברכין ב' ברכות אחת לימים ואחת לשבועות שהרי ב' מצות הן והן כתפילין של ראש ושל יד דאמר ב' ברכות אפילו לא שח ועוד איך אנו סומכין היום י"ד יום שהם ב' שבועות והיום כ"א יום שהם שלשה שבועות והיה לנו לומר היום י"ד יום והיום ב' שבועות אבל מה לנו לומר שהן ב' שבועות וכי אין אנו יודעין ש"ד יום הן ב' שבועות. ונראה לן משום דכתיב ז' שבועות תספור לך וגו' וכתוב נמי מיום הביאכם את עומר וגו' ז' שבתות תמימות תהיין נמצא שלא נכתבה ספירת שבועות כי אם גבי העומר אבל ספירת הימים לא כתיב גבי עומר **נמצא דספירת הימים הוא מן התורה אפילו בזמן הזה וספירת השבועות בזמן דאיכ' עומר והיו מברכין זה על זה בזמן שבית המקדש קיים** והיינו דכתיב עד ממחרת השבת הז' תספורו נ' יום וה"ל למכתב עד מחרת אלא ר"ל ממחרת הספור ועד מחרת ר"ל שלא תלה מיום הביאכם אלא ממחרת **ובזמן הזה אנו סופרים לשבועות זכר למקדש** ובדב' שהוא זכר למקדש לבד אין מברכין עליו מדי דהוה אכריכ' דליל פסח ואערבה דז' של סוכות לכך אנו אומרי' שהם כך וכך שבועות שאין זו ספירה ממש. ואלו היינו סופרי' ממש כמו שהיו עושין בזמן העומר היה נר' שהברכה חוזרת אף אספירת שבועות' ולכך אמרו במנחות אמ' אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי ר"ל יומי מן התורה ואמימ' מני יומי ולא מני שבועי' אמ' זכר למקדש הוא פי' ספיר' השבועות' אינה אלא זכר למקד' ולכך לא היה מונה שבוע' עם ברכ' הימי' אבל אין לפר' ששניה' זכר למקדש דא"כ למה מונה מן השבועות' ודומיא דהא הוי ההיא דפ' הרואה כי הוה מטי לערבו' הוה מברך שעשה נסים במקום הזה ודגמל ואף על פי שאינו מחוייב עתה על הגמל היה מזכירו אגב הנס של ערבו'

(10) הלכות תמידין ומוספין ז:כב-כה (2)

ב מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר

שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות

ומצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר תספרו חמשים יום

ומתחילת היום מונין לפיכך מונה בלילה מליל ששה עשר בניסן

ב שכן ולא מנה בלילה מונה ביום

ואין מונין אלא מעומד (3) ואם מנה מיושב יצא (4)

ב מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן (1)

ונשים ועבדים פטורין ממנה

ב וצריך לברך בכל לילה בא"י אמ"ה אקב"ו על ספירת העומר קודם שיספור

מנה ולא בדרך יצא ואינו חוזר ומברך

(11) טור אר"ח תפ"ט

וצריך לספור מעומד

(12) ב"י שם

וצריך לספור מעומד כ"כ הרא"ש בסוף פסחים וכי מברכי מברכין מעומד

דת"ר בקמה תחל לספור אל תיקרי בקמה אלא בקומה:

(13) ספר יראים סימן רסא [דפוס ישן - קיד]

ואין מברכין אלא מעומד דכתיב מהחל חרמש בקמה אל תיקרי בקמה אלא בקומה.

[דרשה זו שמעתי ולא ידעתי מקומה].

(14) תוספות מגילה כ"ב

ואחר שבירך על הספירה אומר "ר שיבנה וכו'" מה שאין כן בתקיעת שופר ולולב והיינו טעמא לפי שאין אלא הזכרה עתה לבנין ביהמ"ק אבל לשופר ולולב יש עשיה.

(15) מחזור ויטרי הלכות פסח (עמ' 254-310) סימן קד

והיה לפנות ערב יבוא לבית הכנסת. ואומ' אשרי. ועומד שליח ציבור ואומ' ובא לציון וסדר קדושה: קדיש. עד דאמירן: ומתפללין כמו בשחרית: ולאחר סיום תפילת ערבית מברכין: ברוך אתה יי אלהינו מ"ה אשר קידשנו במצותיו וציונו על ספירת העומר היום יום אחד: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו: וכן כל לילה ולילה עד שבועות: ומצוה למימני שבועי ומצוה למימני יומי. ובעמידה. לפי שכל מעשה העומר בעמידה היה. ועוד כת' מהחל חרמש בקמה. אל תיקרי בקמה אלא בקומה.

- 1) Since the מצוה of ספירת העמר is clearly bound up with the קרבן העמר, why does ספירת העמר (ראשונים) consider the מצוה of רמב"ם (contrary to many other) applicable in our non-מקדש age?
- 2) Why does רמב"ם omit the מצוה from ספר זמנים and, rather, list it in הלכות תמידין (which would indicate that it is part of סדר הקרבנות and thus moot in our day)?
- 3) What is the source for the rule that we should stand when counting?
- 4) Why is standing only a desideratum and not vital?

(16) דברים יח:ג-ח

וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבַח אֲסִיּוֹר אֲסִיּוֹה וְנָתַן לַכֹּהֵן
הַזֶּה וְהַלְחִיט וְהִקְבֵּה: רֹאשִׁית דִּגְגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וְרֹאשִׁית גֶּזֶן צֹאנְךָ תִּתֵּן-לוֹ: כִּי בֹ
בָחַר ה' אֱלֹהֶיךָ מִכָּל-שְׂבִיטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בְּשֵׁם-ה' הוּא וּבָנָיו כָּל-הַיָּמִים:
וְכִי-יָבֹא הַלֵּוִי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-הוּא גֵר שָׁם וּבֹא בְכָל-
אוֹת נַפְשׁוֹ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר ה': וְשֵׁרֶת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהָיו כָּכָל-אֲחָיו הַלְוִיִּם
הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי ה': חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לִבְדּ מִמֶּכְרֵיו עַל-הָאָבוֹת:

(17) משנה כתב יד קאופמן זבחים ב:א

כָּל הַזִּבְחִים שֶׁקָּבַל דָּמָן זָר, אוֹנָן, טְבוּל יוֹם, מַחֲסֵר בְּגָדִים, מַחֲסֵר כְּפוּרִים, וְשָׁלָא רְחוּץ יָדַיִם וְרִגְלָיִם,
עָרַל וְטָמֵא, **יוֹשֵׁב**, עוֹמֵד כָּלִים עַל גִּבִּי כָלִים, עַל גִּבִּי בְהֶמָה, עַל גִּבִּי רִגְלֵי חֲבֵירוֹ, פָּסֹל.
קָבַל בְּשִׁמְאֵל, פָּסֹל. רָבִי שְׁמַעוֹן מְכַשִּׁיר. נִשְׁפָּךְ עַל הַרְצָפָה וְאַסְפוֹ, פָּסֹל.
נִתְּנוֹ עַל גִּבִּי הַכֶּבֶשׂ שֶׁלֹּא כִנְגֵד הִסּוּד, נָתַן אֶת הַנִּתְּנִין לְמִטָּן לְמַעְלָן, וְאֶת הַנִּתְּנִין לְמַעְלָן לְמִטָּן, אֶת הַנִּתְּנִים בְּפָנִים
בְּחוּץ, וְאֶת הַנִּתְּנִים בְּחוּץ בְּפָנִים, פָּסֹל וְאֵין בּוֹ כֶּרֶת.

(18) מדרש תנאים לדברים פרק יח

לעמוד לשרת בשם ה' מצוה יכול אם שירת מיושב עבר על המצוה ויהא כשר ת"ל ככל אחיו הלוי העומדים
שם לפני ה' שנה עליו הכתוב לפסול:

(19) זבחים כג"ב

ת"ר לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִצּוּה

כשהוא אומר הָעֲמִידִים שנה עליו הכתוב לעכב

(20) הלכות ביאת מקדש ה"ז

וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה

(21) ספרי עקב פ"ה

לַעֲבֹדוּ זֶה תִּפְלָה או אינו אלא עבודה

ת"ל בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך

וכי יש לו עבודה בלב? הא מה ת"ל ולעבדו בכל לבבכם זה תפלה

(22) הלכות תפילה א-א-ג

מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר **ועבדתם את ה' אלקיכם** מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר **ולעבדו בכל לבבכם** אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה...אלא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו אם היה רגיל מרבה בתחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה וכן מנין התפלות כל אחד כפי יכולתו יש מתפלל פעם אחת ביום ויש מתפללין פעמים הרבה והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה וכן היה הדבר תמיד ממשה רבינו ועד עזרא.

(23) הלכות תפילה ה:א

שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותן אין מעכבין ואלו הן עמידה ונוכח המקדש ותקון הגוף ותקון המلبושים ותקון המקום והשוית הקול והכריעה והשתחויה